

CRÒNICA

Arxiu de Psicologia col·lectiva i Ètica hispanes: curs V, prof. Dr. T. Carreras i Artau. — Les lèssions d'aquest seminari-Arxiu — perfectament solidaritzat amb l'ARXIU D'ETNOGRAFIA I FOLKLORE DE CATALUNYA, funcionant ambdós paral·lelament — tingueren lloc a la càtedra d'Ètica (Facultat de Filosofia i Lletres) els dijous, durant tot el curs acadèmic, en un ambient d'agradable verbola i frescor d'esperit, condicions indispensables en aquesta mena de treballs.

Les observacions registrades han versat sobre «Sindicalisme», «Taurofilia», «Loteria», «Mala vida», «Gitanisme», «Espectacles», etc. Amb motiu de relatar ses recents impressions d'un viatge a Andalusia, insistí el professor en la capital distinció entre l'«Espanya Heroica», l'«Espanya culta» o literària i l'«Espanya Pintoresca», vell tema aquest de la Càtedra; s'extengué en consideracions sobre la manera de realitzar amb profit els viatges (en oposició a les narracions superficials de certs viatgers merament «curiosos» o mal disposats), i acabà amb una sèrie de disquisicions de Psicologia hispana comparada, fruit de diverses excursions i pertanyents al cicle de l'«Espanya Pintoresca».

Durant el mateix curs acadèmic de 1916-1917 el mateix professor donà un curs de tres lliçons sobre «La Filosofia moral del Pragmatisme», i els alumnes redactaren monografies sobre diversos temes, que han ingressat als «Arxius» de la Càtedra d'Ètica; de tot lo qual se'n donarà compte més detallat oportunament.

E. B. Tylor. — Ha mort aquest il·lustre antropòleg anglès el dia 2 de gener de 1917, a l'edat de 85 anys. E. B. Tylor nasqué a Camberwell en 1832; per motius de salut viatjà per l'Amèrica del N. en 1855 i l'any següent; a Cuba feu amistat amb l'etnòleg Hery Christy, i ambdós plegats viatjaren per Mèxic. En 1865 aparegueren ses *Researches into the early history of Mankind* (Recerques sobre l'història primitiva de l'humanitat) amb les quals feu la seva reputació. Però la seva fama principal y ben fonamentada l'adquirí amb son llibre clàssic pels estudis d'Antropologia Social *Primitive Culture* (2 vols.), Londres, 1871, que ha obtingut un alt nombre d'edicions i de versions a quasi totes les llengües. Allí exposà sa teoria de les supervivències de cultura que fins avui informa la moderna Etnografia, i sobre tot sa teoria de l'animisme per explicar les religions primitives, la qual, si bé els recents avenços de l'Etnografia i de la Ciència de les Religions l'han limitat, obrint nous horitzons insospitats, no deixa de permanèixer intacta en ses línies generals.

En 1881 publicà son manual *Anthropology*. En 1883 fou nomenat conservador del *University Museum* d'Oxford. Cinc anys després fou el primer a qui s'encarregà un curs en les famoses Conferències Guifford. En 1896 fou nomenat primer professor d'Antropologia a la Universitat d'Oxford. En 1907, al complir 75 anys, vint de sos deixebles i admiradors li presentaren en homenatge un important aplec de treballs publicats sota el nom de *Anthropological Essays*.

L'Etnografia ha perdut un dels homes més preclars i que més han contribuït a sa creació i desenrotllament.

Etnografia comparada del «jou»: conferència del Dr. T. de Aranzadi. — Formant part d'un curs col·lectiu d'extensió universitària, el Dr. T. de Aranzadi, catedràtic d'aquesta Universitat i col·laborador de l'ARXIU, donà a l'«Ateneu Barcelonès», en gener de 1917, una conferència sobre

l'expressat tema, auxiliant-se de l'aparell de projeccions i aclarant alguns conceptes amb traçats a la pizarra. Començà exposant alguns prejudicis que regnen sobre el contingut de la Etnografia i justificant l'elecció del tema dins de la Ciència per ésser un objecte la evolució del qual s'és verificada fora de l'Història i de la Tècnica. A l'indicar de quina classe de jou anava a tractar, va aludir a les concomitàncies amb el jou matrimonial en les bodes de certs poblets extremenys i en algun proverbi castellà, conseguint amb aquests i altres trets humorístics mantenir desperta l'atenció de l'auditori, a pesar de que la major part d'aquest no preveia l'interès que pogués tenir l'assumpte.

Es referí a la teoria processional de Hahn referent a l'invent del jou i del carro aplicats al bou; indicà la importància filològica del nom del jou en gran nombre d'idiomes i sos dialectes, la extensió de son ús, quins són els animals que's junyeixen, per quina part del cos són junyits, i l'àrea geogràfica de cada manera de junyir, essent aquella extensió al començar la edat moderna la de tot l'antic món civilisat, i d'aquestes àries la major la de junyir els cornúpets pel coll.

Presentà la classificació de Braungart de formes eslaves, llatina i germana, substituint-la per la seva de quadres, costelles, collars i cornal. Després de discutir algunes interpretacions de jous prehistòrics i presentar exemples d'invasió, adopció o coexistència de formes diferents, comparà la ornamentació fastuosa del d'Oporto amb la basca que sols llueix a casa; exposà l'extensió del jou cornal des d'Austria fins a Andalusia i sa evolució de forma fins venir a parar a la basca, la fortalesa de la qual relacionà amb les condicions de la tracció i amb les apostes de bous. D'aquí passà al jou individual, i per últim al frontal alemany, exposant de pas els raonaments dels defensors d'unes i altres formes de jou i llur substitució per collars.

Acabà amb aplicacions del coneixement d'aquest objecte etnogràfic a la crítica d'incongruències dels artistes, amb la qualificació de la major part d'Espanya, no com a llatina ni africana, sinó europea, i amb l'afirmació de que les fronteres etnogràfiques d'aquesta eina agrícola ni coincideixen amb les polítiques i lingüístiques ni són intransigents.

«L'estudi científic del Folklore»: conferències de D. Josep M.ª Batista i Roca.—Els dies 3, 10 i 31 de març de 1917, D. Josep M.ª Batista i Roca, secretari de l'Arxiu, donà a l'«Associació Catalana d'Estudiants» un curset sobre el tema encapçalat.

En la primera conferència, per tal d'exposar el concepte del Folklore, investigà els punts de relació i de diferenciació entre aquest estudi i la Sociologia, Història, Arqueologia i Antropologia. Refutà la separació que algú vol establir entre el Folklore i l'Etnografia, reservant aquesta per als pobles selvatges i aquell per a les classes atrassades dels pobles civilisats, admetent en canvi l'identitat substancial d'ambdues ciències. Finalment exposà la gènesi i desenvolupament d'aquesta ciència i son estat actual a Europa i Amèrica, fent referència a la tasca empresa per l'ARXIU.

En la segona conferència explicà la teoria de la supervivència de Tylor, segons la qual, costums o creences inexplicables o de caràcter repugnant que avui dia es troben en pobles civilisats són residus d'èpoques selvatges que han permanescut a través dels temps; advertí, no obstant, que alguns autors, com A. van Gennep, han fet recentment al-

gues observacions a aquesta teoria. Com a conseqüència d'ella exposà el mètode comparatiu o etnogràfic, consistent en comparar les supervivències amb els costums dels pobles selvatges, per arribar a conèixer llur significat. Es referí a les lluites amb els partidaris del mètode històric, exolrà la teoria de les *kulturkreise* de Græbner, i donà a conèixer tres mètodes secundaris proposats per van Gennep.

Entrà després a l'estudi dels materials folklòrics, creences, dites, pràctiques i objectes, advertint que si bé aquests darrers són de gran importància, corresponen més pròpiament a la Tecnologia. Per l'estudi de les creences encarí la necessitat de l'estudi de la psicologia dels primitius, exposant les teories de l'animisme de Tylor y de la màgia de Frazer, així com les objeccions fetes a la primera per Marett amb l'animisme i l'escola sociològica francesa, especialment Lévy-Bruhl amb la llei de la participació.

Estudià en les dites llurs diferents categories, detenint-se especialment en les diferents classes de narracions. Investigà llur formació, transmissió i modificacions, donant a conèixer les lleis psicològiques de Benigni i els treballs de van Gennep. S'ocupà, finalment, de l'interpretació de les narracions, segons l'evemerisme, simbolisme, escola filològica de Max Müller i l'actual escola antropològica.

Complementant les dues conferències anteriors, dedicà el conferenciant la tercera i última a l'estudi de les teories emittides per explicar les religions dels pobles primitius. Com a qüestió prèvia, comprovà amb fets que'ls primitius són religiosos i no ateus com algú havia abans suposat. Començà després exposant la teoria de l'animisme de Tylor, detenint-se a explicar amb una sèrie d'exemples el concepte que'ls primitius tenen de l'ànima, i tota l'evolució que aquest autor fa sofrir a la religió des de l'animisme al monoteisme. Donà compte de les objeccions fetes a aquesta teoria per varis autors, com Lévy-Bruhl i R. R. Marett amb sa teoria de l'animisme. Parlà seguidament del totemisme, definint-lo, estudiant la qüestió de sa universalitat i de sa distribució geogràfica, els fenòmens generals del mateix, la naturalesa de la relació entre els membres d'un clan i llur totem; exposà les diferents teories sobre son origen, aturant-se especialment en la teoria concepcionalista de Frazer, i explicant com, si bé el totemisme no és en sí una religió, segons alguns autors es són originades d'ell formes religioses en certs pobles, com alguns de la Polinèsia i Melanèsia.

Finalment, exposà les noves idees de Frazer, emeses en son llibre *The Golden Bough*, sobre la Màgia com a precursora de la Religió, notant per això les grans discussions hagudes sobre la precedència o simultaneïtat d'ambdues formes. Explicà la divisió de la Màgia en positiva i negativa (*tabú*) i en homeopàtica i contagionista, la gran força que ha tingut i encara conserva en les cultures sencilles, i per últim com, segons Frazer, s'operà el trànzit de la Màgia a la Religió.

Acabà citant casos d'exploracions recents de pobles selvatges, fetes sense un criteri apriorístic, que semblen comprovar, en confirmació de les teories del *mana*, l'existència en el fons de la consciència d'aquests pobles, de la creença mig confosa avui, en un Ésser Suprem.

«Introducció a l'estudi de la cultura material i espiritual dels negres del Sudan»: curs del Dr. D. Westermann. — D'un interès extraordinari resultà aquest curset donat, durant els mesos d'abril i maig de 1917, pel

professor Dr. Diedrich Westermann, del Seminari de Llengües Orientals de Berlín, expert etnòleg que ha passat llargs anys entre els pobles africans. Aquest curs formava part dels «Cursos d'Alts Estudis i d'Intercanvi» organitzats per l'«Institut d'Estudis Catalans». Sentim molt que'l limitat espai de que disposem no'ns permeti donar aquí més que una brevíssima nota de les sessions.

En la primera conferència exposà el Dr. Westermann el concepte de negre relacionant-lo amb la classificació de les races africanes en pigmeus, camites i negres, subdividint-se aquests en negres del Sudan i bantús al S.

Dedicà la segona sessió a la crítica del concepte de «primitiu» i a l'exposició del concepte de poble natural (*naturvolk*), documentant-lo amb dades provinents dels camps de la Filologia, Religió i Sociologia dels pobles africans, amb les quals comprovà com cap d'aquests no mereix el dictat de primitiu.

En la tercera explicà l'estat de l'Agricultura, els mètodes de conreu, plantes més abundants, festes i cerimònies agrícoles, i finalment l'estat de l'indústria pecuària.

En la quarta donà compte dels procediments dels negres per a edificar llurs cases i dels diferents tipus que hi ha d'aquestes.

En la quinta parlà de la vida comercial, econòmica i familiar dels negres, dels mercats, dels preus i equivalents de la moneda i de la divisió del treball segons el sexe. La forma d'organització de la propietat de les terres, que pertanyen totes al cap de tribu. L'organització de la família està basada en la poligàmia, havent hi varies formes de prometatge, entre elles el prometatge anterior al naixement de la noia. Seguidament explicà els criteris que dominen en l'imposició de noms i educació de l'infància, i acabà donant una ullada sintètica sobre el caràcter dels negres.

La següent fou dedicada a la vida social de varies tribus africanes. Enumerà les classes socials de que's componen, de les quals les superiors solen atribuir-se un origen mitològic, i cità també distincions socials basades en l'ofici que's practica. Estudià l'institució reial tal com es troba entre els *kpelle* de Libèria, i les obligacions dels membres d'una tribu, consistents en pagar certes contribucions i conservar els camins. En l'ordre judicial donà compte del *palabar* o cort de justícia, del procediment que davant d'ella es segueix i de les penes que s'imposen pels diferents delictes. Acabà aquesta conferència exposant alguns conceptes sobre la guerra entre les tribus.

En la setèima sessió foren estudiades les llengües parlades pels pobles sudanesos. Estudià els elements que integren les paraules, detenint-se especialment en el to, essencialíssim per a la distinció de les paraules segons sia baix, mig, alt o compost, relacionant-lo amb les idees que expressen i comparant-lo amb semblants fenòmens d'altres llengües, i citant, com aplicació d'ell, el llenguatge del tambor, que permet als negres comunicar-se a grans distàncies. Cità després les llengües particulars de les societats secretes i de les dones, els sons metafòrics, molt abundants en els idiomes dels negres, les expressions sumament gràfiques i corporals per expressar tot sovint idees espirituals, i per últim s'entregué en l'estudi del sistema de numeració basat en els dits dels peus i mans. Per acabar, advertí que tot lo dit es refereix a les llengües parlades al Sudan, ja que les llengües bantús tenen un altre principi de divisió basat en subfixes i prefixes desconegut en les sudaneses.

L'octava fou dedicada pel professor a explicar com treballa l'etnòleg entre els negres, començant per desfer el prejudici de perills exagerats de la vida a l'Àfrica. Recalcà la necessitat d'estudiar les peculiaritats dels animals, perquè per a cada una d'elles tenen els negres un mite o llegenda explicatòria. Donà consells pràctics per aprendre les llengües indígenes, per la manera de fer les investigacions — puix cal tenir present que sovint la religió els hi prohibeix donar dades sobre certes creences o cerimònies — sobre la recol·lecció d'objectes d'interès etnogràfic, i acabà llegint fragments d'un qüestionari referent a l'organització familiar.

Les dues últimes sessions foren dedicades a l'estudi de la religió i la màgia en els pobles sudanesos. Començà exposant les idees d'aquests pobles sobre l'ànima i l'esperit, distingint-la de l'home mort (*moliñ*), la sombra (*lujo*) i l'esperit tutelar (*okra*) que habita en l'home; explicant les formes d'aparició dels *moliñ* i ses successives encarnacions, les proteccions que l'*okra* dispensa a l'home amb qui està unit i els procediments màgics per fer perdurable aquesta unió. Cità la creença en esperits que viuen en muntanyes, boscos i aigües, exposant la teoria de que la creença en els esperits dels boscos deu son origen als ximpancés i la dels esperits de l'aigua a les foques. Explicà la creença en les bruixes (*wulu*), poders que se'ls hi atribueixen i procediments per evitar-les i descobrir-les, detenint-se a explicar les diferents ordàlies que a aquesta fi es practiquen.

Desenrotllant l'explicació de la màgia entre aquests pobles, cità una sèrie d'exemples per palesar les diferents classes que n'hi ha, i donà a conèixer varies cerimònies màgiques destinades a distintes fins. Parlà seguidament del totemisme, considerant-lo com una forma de màgia per analogia, citant varis dels seus fenòmens i exposant sos efectes socials. Acabà finalment afirmant l'existència en aquells pobles de la creença en un Déu suprem, si bé advertint que son culte no s'és desenrotllat. — B.

«Bruixeries i males arts en el Principat de Catalunya»: conferència de D. Francesc Carreras i Candi. — Formant part d'un cicle desenrotllat pel mateix autor, fou donada dita conferència a l'«Ateneu Barcelonès» el dia 30 de juny de 1917, de conformitat amb el següent sumari:

Algunes idees sobre l'Ocultisme o les arts adivinatòries. — Pràctiques màgiques de 4,000 anys enrera, mostrades en les pintures rupestres. — La representació màgica de la cova de Vallrova (Tarragona). — L'adivinació de les antigues religions. — Occultisme científic: la astrologia, la ornitoscòpia, la aruspicina, la teratoscòpia i la oniromància. — Infinites variants de la màntica. — Chiromància. — Necromància. — Fets inconscients de l'home subjectes a adivinació. — Prediccions realitzades pels objectes inanimats. — Belomància o tiratge de la sort.

Les repressions de les arts adivinatòries o màgiques. — El Cristianisme i l'astrologia. — Els nostres astròlegs del segle XIV. — Conjurs per guariment de malalties, del 1397. — L'Alquímia i sa gran importància. — Els alquimistes pactant amb el diable (segle XIV). — Consegüent condemnació i persecució dels alquimistes.

Relacions de l'home amb el diable i noms d'aquest. — La residència dels dimonis, segons el *Manual o promptuario* de Fra Pere Font (segle XVIII). — La evocació al dimoni. — Manera de professar la fe al dimoni.

— Les aparicions dimoniaques dels segles XIV al XVII. — Impressions de la senyal del diable en el cos humà. — Adoració idolàtrica de caràcter diabòlic a Lleida en 1443. — Els cadàvers en les arts diabòliques. — Els nigromàntics i ses invocacions al diable. — Religiosos nigromàntics perseguits. — Invocacions al diable en el Compromís de Casp (1411). — El Boc de Biterna en la Vall d'Aneu (1424). — Viatge d'En Porter a l'Infern (1603).

Què s'entén per *art notoria*. — Importància del llibre màgic *Clavicula Salomonis*. — Pretensió de barrejar l'ortodòxia amb les arts màgiques. — Tendències perniciososes del segle XVI. — Gradació entre la fetilleria i la bruixeria. — Què era la *bruixa* o *jorguina* i relació originària amb les *Lamies* de l'antiguitat. — Com pactava la bruixa amb el diable. — La bruixeria en el procés de deslliurament del comte Jaume d'Urgell (1414). — Manera de lliurar-se dels malefics de les bruixes. — Butlla d'Inocenci VIII iniciant la persecució de la bruixeria (1484). — Els crims de bruixes eran de la corona. — Sobrietat de la Inquisició en castigar a les bruixes.

Els aquellarres. — Importància que assolí en el segle XVII el de Berrocoberro (Navarra), de caràcter internacional. — Processaments de bruixes: el de Valentina de Guarner, del lloc de Sós (Lleida), en 1845; de Francina Bureta, Na Argilaga i Na Zoreta, de Flix, en 1533; de Antonia Balaguer, de Cornudella, en 1550; de Catarina Blanca, de Biscarri, en 1554; d'altres dones del Llusanès (1618) i de la Baronia de Montbuy (1620), etc. — Valor que s'ha d'assignar a les confessions dels processats en els torments. — Interessantíssim procés, a València, de Vicenta Gracia (1624), on se consignen moltes oracions màgiques, adreçades a diferents sants. — Constitucions sinodals del segle XVII atacant a aquestes pràctiques supersticioses amb ribets d'invocacions màgiques. — Sa perpetuació fins als nostres dies.